

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: **Etická dilemata v sociální práci s umírajícími**

Autorka práce: Bc. Veronika Kohelová, Dis.

Obor studia: Etika v sociální práci

Předložená práce spadá do oboru studia a splňuje základní požadavky na tento typ závěrečné práce, ačkoli musím v této souvislosti hned zkráj upozornit na tyto nedostatky: Na s. 49-50 se vyskytují těsně za sebou zdvojené pasáže (část 4.1.2). Na s. 60 a 61 pak došlo k odsazení textu uprostřed věty. Obojí je patrné na první pohled, tak si kladu otázku, *zda práce prošla finální revizí*. Absenci finální revize se zdají potvrzovat i gramatické a stylistické nesrovnalosti, např. již v úvodu jsem našel tři gramatické chyby, špatné čárkování. Na první pohled je také patrné, že u některých odkazů (v poznámkách pod čarou i v seznamu použitých zdrojů!) zcela schází údaj o autorovi (viz např. pozn. 63, 66, 73). Předložená práce má jistě rovněž své kvality, jako pověřený oponent se zde však soustředím na slabiny práce.

Název práce zní „Etická dilemata v sociální práci s umírajícími“. Je však obsah práce skutečně o *etických dilematech*, anebo spíše o *etických problémech*? Podíváme-li se na cíl práce, autorka jej v úvodu definuje takto: Zmapovat etické problémy, které mohou vyvstat při péči o umírající (v kontextu paliativní a hospicové péče), srov. s. 7. V definici cíle je tedy řeč o etických problémech a nikoli o dilematech. To samé autorka uvádí v závěru (srov. s. 74), ovšem místo cíli hovoří o „tématu této práce“ – a jako hlavní cíl prezentuje „formulování konkrétních etických problémů, které vyvstávají na konci života pro umírající, jeho blízké, ale i pro pečující personál“ (viz tamtéž). I když odhlédneme od nejednotnosti definice cíle v úvodu a v závěru, musíme usoudit, že autorka si předsevzala pojednávat nikoli o etických dilematech, nýbrž o *etických problémech*. Autorka sice rovněž používá termín „etické dilemma“ (např. na s. 59), nicméně nijak přesvědčivě to nevysvětluje a čtenář zůstává v průběhu celé práce na pochybách, *zda a jak autorka tyto dva klíčové termíny rozlišuje*. V každém případě bylo nutné, podat jasné definice těchto termínů a jasné vysvětlit, proč je určitá situace rozhodování eticky problematická, anebo eticky dilematická (a jaký je mezi tím rozdíl). Tyto nesrovnalosti se týkají jak formální stránky práce, tak obsahové, a je zřejmé, že pokud není výše uvedené jasné rozlišené a vysvětlené, promítá se to více či méně do celé práce.

Podobné nesrovnalosti se vykytují i s ohledem na další etické pojmy, kupříkladu když autorka představuje „princip spravedlnosti“ (4.1.4), přičemž jako aplikaci tohoto principu uvádí následující pravidlo: „Žádný pacient by tak neměl dostávat méně či více než někdo jiný.“ (s. 51). Znamená to tedy, že máme úplně ignorovat *proporcionální spravedlnost* a řídit se vždy jen podle *aritmetické spravedlnosti*? Nevyžaduje právě tolikrát autorkou v práci opakovaný důraz na individuální přístup, že v mnoha případech by sama postupovala nikoli aritmeticky (každému stejně), nýbrž *proporcionálně* (tedy každému tolik, kolik odpovídá jeho individualitě a situaci)?

To by se zdálo potvrzovat pasáž (o které jsem výše upozornil, že je v práci zdvojeně), kde autorka tvrdí: „Dobro je... zcela individuální pojem, který pro každého člověka znamená něco zcela jiného.“ (4.1.2, s. 49, 50). Není to ovšem implicitní obhajoba *etického relativismu*? Znamená to, že v principu neexistuje a nikdy nemůžeme poznat objektivní (a společné) dobro?

Čtenář je i s ohledem na tuto centrální otázku na pochybách, jaká je vlastně autorčina etická pozice, protože autorka na několika místech explicitně hájí zásadu, že „pravda musí být sdělena“ a řešením nikdy „nemůže být zatajení nebo upravení reality“ (s. 56) – což je evidentně *nerelativistické* stanovisko. Platí zásada o sdělování pravdy (samozřejmě při zohlednění individuálně adekvátního způsobu sdělení) objektivně a pro všechny? Pokud ano, pak je to v rozporu se zásadou, že dobro je zcela individuální pojem (protože někdo by mohl odmítat pravdu s tím, že takto je to pro něj dobré). Pokud uvedená zásada objektivně a pro všechny neplatí, jak máme chápat tvrzení autorky, že nikdy nelze zatajovat skutečný stav věcí?

Nakonec bych rád upozornil ještě na další nejasnost, která se týká otázky *dystanzie*. Eutanazii autorka jasně odmítá (srov. 53), avšak co se týká dystanzie, některá její vyjádření vyznívají tak, jakoby počítala s tím, že pacient musí výslovně „smrt bez umělého prodloužování“ odmítnout (viz s. 59). Má tomu tedy čtenář rozumět tak, že když neodmítne, tak bude vždy docházet k dystanzii? Je v tomto kontextu každá forma hydratace automaticky dystanzii? A proč by se mělo v situaci rozhodování, zda hydratovat či nehydratovat jednat (vždy) o etické dilemma (srov. 3. kazuistiku, s. 69)?

Práci navrhuji hodnotit jako *velmi dobrou až dobrou*, konečné hodnocení bude záviset na tom, jak autorka svou práci obhájí.

13. 5. 2023